

Den sodende lampeolie

- En historie om produktansvar

Af John Peter Andersen,
Advokaterne Vingaardshus

De 5 olielamper

En kold februaraften for et par år siden sad et Aalborgensisk ægtepar og hyggede sig med et par venner i hjemmet. Ægteparret var glad for olielamper og havde fem af slagsen i stuen. De var alle tændt. Efter et besøg på toiletet kom husets frue tilbage i stuen og spurgte de andre, om "de også var sorte i næsen". Man blev nu opmærksom på, at der var sorte sodpartikler ved næseborene på de tilstedeværende. En yderligere inspektion af omgivelserne afslørede, at der var sod på vægge og lofter i stuerne. Mistanken samlede sig hurtigt om de fem olielamper, som med det samme blev slukket.

Reparation til 50.000 kroner

Denne tildragelse blev optakt til en retssag om produktansvar. Ægteparret

lod en malermester vurdere skaderne. Han fastslog, at en udbedring ville løbe op i små 50.000 kroner.

Klage over lampeolien

Ægteparret, som i mange år havde brugt deres olielamper uden sodproblemer, mente, at årsagen til sodsværtningen måtte stamme fra den lampeolie, der havde været i brug den pågældende aften. Lampeolien var købt på en lokal benzinstation, hvor ægteparret plejede at købe deres lampeolie. Når ægteparret mente, at lampeolien var synderen, skyldtes det, at olien var et mærke, som de ikke før havde prøvet.

Ægtemanden henvendte sig på benzinstationen og klagede over lampeolien. Indehaveren af benzinstationen kunne dog ikke anerkende, at der skulle være noget galt med olien. Det var en ganske almindelig lampeolie af den slags, som både kan bruges som tændvæske til en grill og til olie i indendørs belysningslamper.

Før ægteparret havde købt den omstridte lampeolie var der sket det, at den originale mærkat på flasken var gået af. Flasken havde nemlig stået en 5 års tid på hylden, før

den var blevet solgt. En af de ansatte på benzinstationen havde da med en tuschpen skrevet på flasken, at den indeholdt "Tændvæske, lampeolie, grill/pejs...".

Benzinstationen sagsøges

Da ægteparret var overbevist om, at det var olien det var galt med, allierede de sig med en advokat, der udtog stævning mod benzinstationens indehaver. Påstanden lød på, at lampeolien var defekt, og at defekten var den direkte årsag til sodskaden, sådan at benzinstationen måtte betale erstatning for malerudgifterne til udbedring af skaderne. Hovedsyns-

gennem årene har udviklet sig på grundlag af domstolens afgørelser i enkelt-sager - retspraksis. Det andet kapitel er den nye danske produktansvarslov fra 1989, som blev indført her i landet på grundlag af et direktiv fra EF. Produktansvaret i retspraksis hviler på en streng culperegulering.

Det vil sige, at producenten af et defekt produkt eller mellemhandleren, som videresælger produktet, kan drages til ansvar, medmindre han kan bevise, at skaden ikke kunne være undgået. Hvis en bedre produktkontrol eller en bedre kvalitetssikring må antages at kunne have fanget det defekte produkt,

"Produktansvar efter produktansvarsloven er et objektivt ansvar. Det vil sige, at spørgsmålet om, hvorvidt producenten kunne gøre for, at produktet var defekt, kan lades ude af billedet".

punktet var, at benzinstationen havde pådraget sig et produktansvar.

Det dobbelte produktansvar

Produktansvar i Danmark består juridisk set af to kapitler. Det ene kapitel er de juridiske spilleregler, som

før det vandrede ud i omsætningen, er der meget stor sandsynlighed for, at den skadelidte kan få medhold i sit krav ved domstolene. Det strenge culpaansvar kendes også fra andre ansvarsområder. Det professionelle ansvar, der kan ramme revisorer, advokater, ingeniører og arki-

tekter, hvis der begås faglige fejl ved udførelsen af en opgave for en klient, vil blive bedømt efter en streng culperegulering. I praksis betyder dette, at den professionelle rådgiver skal regne med at blive erstatningsansvarlig, hvis han er trådt ved siden af fagets sædvanlige målestok for god faglig bistand til klienten.

Produktansvarsloven fra 1989

Produktansvar efter produktansvarsloven er et objektivt ansvar. Det vil sige, at spørgsmålet om, hvorvidt producenten kunne gøre for, at produktet var defekt, kan lades ude af billedet. Hvis blot skadelidte kan bevise, at produktet var defekt, og at denne defekt fremkaldte den indtrådte skade, så vil producenten være ansvarlig.

Hvis æggene hos købmanden var befængt med salmonellabakterier, så køberens måtte holde sengen med maveonde, så kan ægleverandøren komme til at betale erstatning for køberens mistede arbejdsfortjeneste mv. i sygdomsperioden.

Også købmanden kan gøres ansvarlig, men han har mulighed for straks at sige sig fri ved at give køberens besked om sin leverandørs navn og adresse. Hvis leverandøren ikke kan betale, fordi han er gået konkurs eller på anden måde blevet økonomisk nødlidende, slipper købmanden ikke.

Der er flere vigtige forskelle mellem produktansvaret efter retspraksis og produktansvaret efter produktansvarsloven. Produktansvaret efter retspraksis gælder i princippet for alle skader, der forvoldes af defekte

produkter. Produktansvarsloven dækker kun personskade og forbrugertings-skade. Hvis den defekte vaskemaskine kortslutter og ødelægger lægens kittel, gælder produktansvaret ikke, fordi kittelen var lægens erhvervsbeklædning. Ødelægger vaskemaskinen hans fritidstøj, kan produktansvarsloven anvendes.

defekt. Men hvordan beviser man, at en lampeolie er defekt?

Syn og skøn

Under retssagen blev der udmeldt en sagkyndig skønsmand, som skulle søge at kaste lys over oliens egenskaber og egnethed til brug som lampeolie. Syn og skøn er det bevis-

ning, at en lampeolie skulle have et rygepunkt på mindst 35 millimeter. Hvis olien begyndte at sode under denne flammehøjde, kunne den ikke siges at være egnet som lampeolie.

Lampeolien bestod prøven med glans. Den havde nemlig et rygepunkt på 44 millimeter. Det fik kemiker-

"Der er flere vigtige forskelle mellem produktansvaret efter retspraksis og produktansvaret efter produktansvarsloven. Produktansvaret efter retspraksis gælder i princippet for alle skader, der forvoldes af defekte produkter. Produktansvarsloven dækker kun personskade og forbrugertings-skade".

Hus forbi

Indehaveren af benzinstationen tog med det samme det standpunkt under retssagen, at der intet var at bebrejde olien. Benzinstationen havde før solgt lampeolie af det pågældende mærke uden klager fra forbrugerne. Oliens var ikke defekt. Og når den ikke var defekt, så kunne der heller ikke blive tale om produktansvar. Produktansvar - såvel efter produktansvarsloven som efter retspraksis - forudsætter i sagens natur, at det skadevoldende produkt er defekt. Hvis køberens af en motorplæneklipper skærer fingeren af sig selv, fordi han stikker hånden ind i skæresaksen, kan producenten selvfølgelig ikke drages til ansvar for køberens egen dumdristighed. Motorplæneklipperen er ikke defekt.

Det afgørende spørgsmål

Her som i andre produktansvarssager gjaldt det altså om at bevise - og bevisbyrden ligger hos skadelidte - at produktet var

mæssige hjælpemiddel, som man almindeligvis bruger i retssager til at få opklaret sagens tekniske spørgsmål. Skønsmanden konsulterede i den forbindelse det kemiske laboratorium hos et stort benzinselskab. Og her havde man et forslag til, hvorledes man kunne finde ud af, om olien var egnet som lampeolie.

Smoke point testen

Kemikerne underkastede olien - en prøve fra den flaske, som ægteparret havde købt - en såkaldt smoke point test. En sådan "rygepunktstest" viser, hvor højt flammen kan skrues op i et kontrolleret forbrændingsapparat, før olien begynder at sode. Smoke point testen bygger på det forhold, at stort set alle olier kan bringes til at sode. Det er alene et spørgsmål om de ydre forhold, luftfugtighed og iltniveau og - navnlig - vægens højde i forbrændingsapparatet.

I lyset af engelske vejledninger inden for området var benzinselskabets kemikerne af den overbevis-

ning til at karakterisere den som en ganske udmærket lampeolie.

Leverandøren inddrages

Rent teknisk stod beviserne nu i benzinstationens favør. For dog at være på den sikre side havde benzinstationens advokat valgt at sende sorteper videre og sagsøge det firma, som havde leveret lampeolien til benzinstationen. Hvis benzinstationen i egenskab af mellemhandler kunne drages til ansvar over for ægteparret, måtte ansvaret kunne videreføres til leverandøren af lampeolien. Igen forudsat, at lampeolien rent faktisk måtte siges at være defekt og altså dermed uegnet til brug som lampeolie.

Sodskadernes årsag

Under retssagen var syns- og skønsmanden samt benzinselskabets cheftekniker indkaldt for at forklare om de tekniske undersøgelser. På baggrund af disse udsagn lå det klart, at

født defekt, der gjorde den ubrugelig som lampeolie. Med dette udgangspunkt argumenterede benzinstationens advokat og olieleverandørens advokat samstemmende for det synspunkt, at skaden måtte bero på noget andet end olien, f.eks. forkert indstillet væge i lamperne, dårlige væger eller lignende. Når sagkundskaben havde udtalt, at næsten alle olier kan sode, måtte det i særlig grad påhvile brugeren at indstille sine lamper rigtigt.

Ægteparrets advokat argumenterede for, at lampeolien måtte betragtes

følger med produktet med ud til forbrugeren, er misvisende eller utilstrækkelige. Et produkt er ikke blot lig med den fysiske vare, men indbefatter også hele den kreds af informationer, som ledsager produktet, når det sendes i omsætning.

Det kommer til udtryk i den danske produktansvarslov, hvori det hedder, at der ved bedømmelsen af, om et produkt er defekt, skal tages hensyn til "produktets markedsføring". I det bagvedliggende EF-direktiv om produktansvar udtrykkes det på den måde, at man skal tage hensyn til

Ikke olien - men olielampen

Benzinstationens advokat afviste tankegangen. Der var kun grund til at instruere forbrugeren om forhold, som forbrugeren ikke kunne forventes at være opmærksom på. Der kunne ikke gælde en oplysningspligt om forhold, som var indlysende. At lampeolie kunne sode, det måtte være en kendt sag. En oplysning om sodningsrisikoen hørte derfor ikke naturligt hjemme på olieflasken, men måtte i givet fald søges i brugsanvisningen for den anvendte olielampe. Det var nemlig lampen snarere end olien, der var

svaret, måtte det derfor ske efter de grundsætninger, der har udviklet sig i retspraksis. Efter disse grundsætninger kan såvel producenten som efterfølgende led i handelskæden blive erstatningsansvarlige, såfremt produktet er defekt og forårsager en skade.

Men var olien defekt? Byretten svarede nej. Byretten lagde i sin bedømmelse afgørende vægt på smoke point testen og oplysningen om, at stort set alle olier kan sode, hvis vægen i lampen ikke er indstillet korrekt. Og det kunne hverken være benzinstationens ansvar eller olieleverandørens ansvar at belære forbrugeren om, hvordan han skulle indstille sin olielampe. Den slags oplysninger måtte komme fra sælgeren eller producenten af olielampen.

"Det er kun mod de overraskende eller mindre påregnelige risici, at producenten eller sælgeren af et produkt har pligt til at hejse faresignalet for forbrugeren og instruere i en korrekt anvendelse".

som defekt. Smoke point testen var en teknisk målestok, som ikke kunne bortvise det faktum, at olien rent faktisk havde tilsodet ægteparrets stuer. Endvidere rettede advokaten søgelyset mod den form af defekter, som i produktansvarsretten går under navnet "instruktionsfejl".

Når fejlfrie produkter er defekte

Instruktionsfejl er den mest lumske og oversete af de fælder, som en producent kan falde i, når det drejer sig om produktansvar. Om et produkt er defekt, behøver nemlig ikke at afhænge af, om det har en indbygget konstruktionsfejl eller er fabriktionsfejl. Det kan også blive bedømt som defekt, hvis de brugsanvisninger og produktinformationer, som

"produktets præsentation".

Den manglende brugsanvisning

Ægteparrets advokat bed sig fast i dette aspekt, da han pegede på, at den flaske lampeolie, som ægteparret havde købt, kun var forsynet med en håndskrevet oplysning om, at flasken indeholdt lampeolie. Ingen vejledning eller brugsanvisning til forbrugeren om, hvorledes olien skulle anvendes i olielampen. Ingen oplysning om, at olien ved forkert anvendelse eller unøjagtig indstilling af lampen kunne afgive sod.

Som følge heraf, mente advokaten, måtte olien af den grund betragtes som defekt, også selv om den havde bestået smoke point testen med et ulasteligt kudsmål.

afgørende for, om sodning ville opstå.

Byrettens afgørelse

Byretten fastslog, at sagens problem drejede sig om produktansvar. Men ikke produktansvar efter produktansvarsloven fra 1989. Den var nemlig først trådt i kraft den 10. juni 1989. Og loven gælder ikke for produkter, der er bragt i omsætning af producenten, før lovens ikrafttræden.

Selv om ægteparret ganske vist selv havde købt olien efter lovens ikrafttrædelsesdato, havde benzinstationen købt olien helt tilbage i 1985 og haft den stående på hylden siden da. Det er førstegangsomsætningen, der tæller, ikke det senere salg til forbrugeren. Hvis olien skulle hænges op på produktan-

Byretten frikendte derfor benzinstationen og olieleverandøren. Ægteparret måtte bide i det sure æble og selv betale malerregningen. Og sagsomkostninger på henved 9.000 kroner.

Dommens bærende synspunkter

Fra et juridisk synspunkt kan der ikke herske tvivl om, at dommen er rigtig. Oliet var velegnet til sit formål. Den lå til pæne karakterer efter smoke point testen. Den kunne derfor ikke siges at være defekt på grund af sine kemiske egenskaber. Da det må anses som kendt, at olielamper - ligesom stearinlys og andre åbne forbrændingskilder - kan sode, må forbrugeren være påpasselig, når de bruges inden for hjemmets fire døre.

Det kan ikke påhvile den

Den sodende lampeolie

lille blomsterbutik at præke forsigtighed til forbrugeren, når han køber årets juledekoration med kalenderlyset, for alle ved eller bør vide, at åben ild i hjemmet er farlig og skal holdes under opsyn. Det er kun mod de overraskende eller mindre påregnelige risici, at producenten eller sælgeren af et produkt har pligt til at hejse faresignalet for forbrugeren og instruere i en korrekt anvendelse.

Hvis et bestemt hundeløpemiddel er udpræget far-

ligt for småbørn, må man sørge for at advare mod denne fare. Hvis forbrugeren kan komme galt afsted med et elektrisk apparat, hvis det ikke betjenes rigtigt, må brugsanvisningen give god og dækkende besked om rigtig håndtering. Glipper det på det punkt, kan undladelsen vende tilbage til sælgeren og producenten i form af et produktansvar.

Markedsføring og produktansvar er en farlig cocktail, hvis den ikke røres sam-

men i det rette blandingsforhold. Mange af de store produktansvarssager fra USA er startet med et produkt, som blev sendt ud på markedet med for dårlig brugsanvisning eller for ringe oplysning om produktets svage sider.

Det er nemt for en skadelidt forbruger at komme på den tanke, at producenten har været for lemfædig med hensyn til at oplyse om denne eller hin detalje ved produktet. Når skaden er sket, er det som bekendt

let at få øje på andres fejl.

Dommen om lampeolien er i det lys en fornuftig dom. Den viser, at forbrugeren i elementære sager må bære risikoen for skader, som kunne være undgået ved mere påpasselighed og omtanke. Hvis man hælder blyfri benzin på en bilmotor, der kun tåler blyholdig benzin, skal man ikke regne med at kunne drage fabrikanten af motoren til ansvar for opståede skader. ■

Revisionsdirektoratet for Københavns Kommune

Fuldmægtig

Stillingen ønskes besat snarest med en ansøger, der er cand.merc.aud. eller har en anden relevant kandidatuddannelse.

Revisionsdirektoratet henhører under Borgerrepræsentationen og har for tiden 67 medarbejdere. Revisionsområdet udgør 35 mia. kr.

Den pågældende vil fortrinsvis blive beskæftiget med forvaltningsrevision - vurdering af den økonomiske forvaltning og af produktivitets- og effektivitetsaspekter. Revisionen udføres ofte som større undersøgelser, og resultaterne forelægges for Borgerrepræsentationen. Opgaverne omfatter også finansiell revision - kontrol med, at regnskaberne er rigtige og i overensstemmelse med bevillinger, love etc. Den pågældende skal i første omgang foretage driftsøkonomiske undersøgelser af kommunens forsyningsvirksomheder.

Stillingen kræver evne til at arbejde både selvstændigt og i mindre grupper. Nogen erhvervs erfaring og kendskab til edb vil være en fordel. Der vil være mulighed for deltagelse i intern og ekstern videreuddannelse.

Ansættelse sker i henhold til overenskomsten vedrørende (amts)kommunalt ansatte akademikere.

Eventuelle yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til kontorchef Jackie Stenderup, tlf. 33 66 24 29.

Ansøgning skal være direktoratet i hænde snarest, dog senest den 29. marts 1993 og sendes til

Direktoratet for Stadens Revision

Stormgade 20, 3., 1555 København V